

RENÉ DUMONT

La conferència que pronuncià a Barcelona, aquell 10 d'octubre de 1989, es titulava «L'erosió de la terra i les conseqüències de l'agricultura química». El va presentar el professor Jaume Terrades, catedràtic d'Ecologia de la UAB, i aquell dia –com tots els del cicle–, l'audiència de la sala del Museu de la Ciència va posar unes orelles obertes com pàmpols. «L'agrònom de la fam», que així és com s'anomenava ell mateix, amb el seu típic jersei vermell i la blanca cabellera, va donar-nos –a manera de dutxa escocesa–, un remenat de fets, dades i idees que van sotragar les nostres consciències, aquells

«El que ha anat passant en el transcurs d'aquest temps demostra que som una civilització de criminals.»

anys endormiscades amb els preparatius dels jocs olímpics i, naturalment, amb l'eterna qüestió de la identitat nacional i les essències de Catalunya, sempre per via convergent, també naturalment.

El cèlebre professor/viatger/combatent, amb el «savoir faire» d'aquell que ha vist, comprès i sofert, va parlar-nos, sempre amb coratge, de l'erosió de la terra fèrtil, dels canvis climàtics, de les conseqüències de l'agricultura intensiva, de la superpoblació mundial i, en fi, dels drames alimentaris que es gestaven. Tot allò era, per dir-ho educadament, lleugerament insuportable, de manera que, quan va acabar l'acte, vaig demanar-li si l'endemà –després d'haver paït una mica aquella allau– seria tan amable de conversar una mica.

«SOM UNA CIVILITZACIÓ DE CRIMINALS»

Així ho vam fer i, per començar, vaig recordar-li l'obvietat que disset anys abans, el 1972, el Club de Roma i ell mateix ja deien això. Què li vaig dir! La resposta era tota una declaració: «Escolti jove, em prenc la llibertat de dir, fonamentat en les dades que em mostra la realitat global del món, que el que vaig afirmar fa quinze o vint anys encara era molt optimista, perquè el que ha anat passant en el transcurs d'aquest temps m'ha demostrat a mi, i a molts d'altres, que som una civilització de criminals». A la cafeteria de l'hotel on ens trobàvem, quan el cambrer que ens anava a servir –una aigua i un cafè– va sentir les últimes paraules va agafar-li una tremolor al braç que de poc no ens ho tira tot al damunt.

De seguida vaig pensar que tipus com René Dumont són els que val la pena entrevistar, i no aquesta trepa de «plomilles» a sou que despatxen idees sublimes sense contrast amb la realitat. Engaltat el primer «round», vaig tenir humor de dir-li que hi ha alguns poderosos que pronostiquen que aquesta «civilització» encara pot durar molts més anys. Resposta:

«Jo li asseguro que si no s'atura l'ex-

plosió demogràfica al Tercer Món, l'avanç del desert, la desforestació de les selves tropicals –sobretot la de l'Amazònia–, i si el món occidental no canvia radicalment els seus valors i no limita la combustió de productes fòssils, en deu o quinze anys el que entenem per vida no existirà.»

Vaig intentar treure-li si, en aquesta destrucció, hi ha responsabilitats concretes o compartides. Em va dir: «Tots, en major o menor grau, formem part d'aquest sistema d'espoliació, però el que està clar és que la bancarrota econòmica i ecològica del Tercer Món, que és una gran font de recursos naturals, està lligada al nostre sistema econòmic, a la insuficiència dels dirigents polítics i a l'explosió demogràfica, cosa que ja vaig assenyalar l'any 1930 en el curs de la meua primera estada a Indoxina. Naturalment, tots –marxistes i catòlics– van tirar-se sobre meu. Ara en paguem les imprevisions».

Després, vaig intentar comprovar si era cert, com s'ha dit, que els recursos són suficients per alimentar la població mundial. La seva màquina pulmonar es tornà a posar en marxa:

«Seran suficients sempre que estiguin ben repartits, és clar, però és que de fa trenta anys encara hi ha més: al desigual repartiment i a la pressió demogràfica del Tercer Món –sempre en augment–, cal afegir-hi les agressions ecològiques que a l'últim repercuteixen sobre l'agricultura i les condicions atmosfèriques. Els canvis climàtics, producte de l'escalfament de la terra per anhídrid carbò-

nic, estan ocasionant llargs períodes de sequera i períodes breus però intensos de pluges, que provoquen, els uns i els altres, l'erosió i la pèrdua definitiva de bones terres de conreu. Al mateix temps, la misèria estructural d'àmplies poblacions, fruit de l'intercanvi desigual en el comerç mundial, obliga a cremar boscos per poder sobreviure, i això, afegit a la combustió industrial i als automòbils, encara complica més les coses.»

EL COMBAT CONTINUA

Va carregar, tot seguit, contra el tipus d'agricultura que s'ha fet al Tercer Món, envaït de maquinària i agrotòxics exportats pel món «ric», fet que ha sobreexplotat els sistemes naturals. Vam arribar a un punt de la conversa en què no tenia cap altre remei que preguntar-li si és que no hi havia sortida a la situació mundial. Em va respondre:

«El combat continua, i és l'acció coordinada de molts la que possibilitarà el manteniment de la vida sobre el planeta. Amb tot, preveig que a l'Àfrica hi haurà una catàstrofe alimentària i que no hi valdran concerts de rock ni la caritat interessada dels governs occidentals. Es deixarà morir de fam multituds. El món occidental encara té la barra de fer circular per aquests països africans el ral-li París Dakar. L'aventura, a l'Àfrica, no és aquesta disbauxa de consum petroli i de marques de cotxes i de motos; és la lluita contra la fam. Som una colla de criminals!»

Li vaig preguntar si estàvem en estat

de guerra i em va dir que «totalment, però no afluixo, i per Déu que ja començo a tenir anys, eh!». Vaig comentar-li que els portava amb un envejable dinamisme, cosa que va atribuir a la seva frugalitat.

Per acabar, i en funció de les seves idees i comportaments, tan distints de la vulgaritat occidental homologada, vaig incitar-lo que em parlés de les polèmiques que hauria pogut provocar. I va dir-me:

«Ningú no ha fet callar la meua independència de criteri. Si bé he estat interessat –i fins i tot entusiasta els primers anys– per l'ideari marxista i les experiències socialistes de la Xina i Cuba, amb el temps me n'he distanciat, perquè he pogut comprovar les desviacions que ha sofert. Tot això ho he criticat i, naturalment, he estat acusat de "traïdor", però m'ha importat més el destí de milions d'éssers humans que no els honors que jo pugui tenir. He estat crític amb l'URSS, la Xina i Cuba, i naturalment, també, amb la manera actual d'entendre la democràcia que té Occident. El Banc Mundial m'ha considerat un tipus perillós i, a França, el meu país, sempre he molestat una mica. Com sap, el 1974, vaig presentar-me amb els ecologistes com a candidat a les eleccions presidencials, i vam fer una campanya en la qual vaig criticar el model de desenvolupament de la dreta i la insuficiència de l'esquerra respecte al model energètic, amb les nuclears.»

René Dumont ens va precedir en el compromís humà i ecològic i demostrava sempre la seva llibertat.

Li vaig dir que recordava aquelles eleccions, perquè aquells mesos d'abril i maig de 1974 jo era a París, que molt possiblement havia vist la seva cara en algun cartell i que, passejant vora el Sena, no devia passar gaire lluny del *bateau-mouche* on havia establert la central de campanya, una mena d'arca de Noè que acollia l'ideal salvífic de l'ecologia que, en aquell moment –tot i ser-hi tan a prop– no vaig saber endevinar, encara que, tanmateix, no trigaria a aparèixer amb força.

El cas era que, quinze anys després, aquell octubre de 1989, jo tenia al davant aquest home –«profeta solitari», com va dir-ne el seu biògraf–, que ens havia precedit arriscadament en el compromís humà i ecològic, aquest home que demostrava contínuament la seva llibertat i que no li feia res, abans de dinar en un restaurant de la Barceloneta, jeure per terra i descansar una miqueta, tot tancant els ulls davant l'«immens somriure de la mar». Inoblidable, René Dumont! Just aquest 2004, quan fa cent anys que va néixer.

